

De misdienaar in de liturgie

Een reflectie voor begeleiders
over de taken van een misdienaar

Ter Inleiding

Welke taken krijgt een misdienaar toebedeeld in de doorsnee zondagse eucharistieviering? Het lijkt een evidente vraag, zeker voor die parochies waar de traditie van misdienaarswerking gehandhaafd is. Maar dat is lang niet algemeen. "We hebben geen misdienaars meer", is een vaak gehoorde verzuchting. Als je geen misdienaars meer ziet, zie je na enige tijd ook geen taken meer. En omgekeerd.

Nog schrijnender is de vaststelling dat misdienaars in een viering aanwezig zijn, maar nauwelijks aan bod komen. Begrijpelijk, want er is weinig regelmaat. De energie voor afspraken, vorming en begeleiding ontbreekt. De herders wisselen vaak. Zo blijven er jammer genoeg heel wat kansen liggen.

Nochtans hoef je niet lang aan te dringen voordat de geëngageerde christen – jong of oud – vertelt over zijn of haar misdienaarstijd. Velen getuigen al gauw over de bijzondere plaats van deze periode in hun persoonlijk geloofsverhaal. Geen nostalgie of romantiek, wel de oproep om ook vandaag kinderen en jongeren – en hun gezin – deze bijzondere bron van geestelijk leven niet te onthouden.

Als je het misdienaar zijn echt wil bevatten, kom je bij de binnenkant terecht. Het gaat uiteraard over het beleven van de eucharistie, over houdingen en lichaamstaal, over de betekenis van symbolen, voorwerpen en handelingen, of over de eigen plek van dit dienstwerk in de grote gemeenschap van de kerk... Dit vraagt catechese, vorming en een vriendengroep waarin deze ontdekkingstocht naar de diepte mogelijk is. Een goed werkinstrument is de "Samuel-misdienaarsgids", op initiatief van de Vlaamse werkgroep Misdienaarswerking uitgegeven in 2007. Voor de begeleiders van bestaande groepen kan uitwisseling hierover in de toekomst verrijkend zijn.

De beschrijving die volgt over de taken van de misdienaar in de liturgie vertrekt van hetgeen daaraan voorafgaat, schijnbaar de buitenkant. We zoeken naar **een nieuwe adem om in de doorsnee zondagseucharistie de taken voor de misdienaars te verzorgen**. Het is de bedoeling om de horizon zo breed mogelijk open te trekken en creatieve wegen te vinden om de misdienaars ook echt aan bod te laten komen. Je kiest uit de mogelijkheden het haalbare en wenselijke, rekeninghoudend met de situatie ter plekke.

Bij het lezen van deze brochure vragen een aantal dingen extra aandacht.

1. Onder het titeltje "**aandachtspunten**" vind je suggesties die zich ergens tussen evidentie en uitdaging situeren. Enerzijds zijn het handelingen die echt tot de kerntaak van een misdienaar behoren en is het evident dat ze gebeuren. Anderzijds worden deze handelingen - juist omdat ze zo logisch zijn - vaak vergeten of krijgen ze niet genoeg aandacht. Dan is het een uitdaging om hierover opnieuw afspraken te maken.
2. De voorstellen onder het titeltje "**toemaatje**" mogen verstaan worden als leuke extra's, met een meerwaarde voor de misdienaars en de vierende gemeenschap.
3. In de oplijsting van de taken van de misdienaar staan hier en daar wat dingen cursief. Deze taken mogen gezien worden als "zeer vrijblijvend", dingen die eventueel wel kunnen, maar zeker niet tot de basistaken behoren.

Bij een oplijsting van taken voor de misdienaar veronderstel je ongewild een "hoge liturgie" waarin dit allemaal zou kunnen gebeuren, en een situatie waarin meerdere misdienaars tegelijk aantreden. Realiteitszin en haalbaarheid is vaak wat anders. Het betekent dat wat volgt ook terugvertaald kan en moet worden naar de gewone zondagse viering, vaak met slechts enkele misdienaars, of nog minder... De overtuiging blijft dat veel kan met weinig "uitzonderlijke" middelen.

We hopen dat ook dit startpunt aan de nuchtere buitenkant op eigen wijze voert naar het kloppende hart van het misdienaar zijn, zoals onze bisschop Patrick schreef: "Als jonge mensen die dicht staan bij de eucharistie, en dus bij het hart van ons geloof en van ons 'kerk-zijn', hebben zij recht op jullie aandacht en steun. Op die manier zal ook de Heer met hen zijn weg gaan..." (Misdienaarsgids, p. 3).

Werkgroep misdienaars - IJD Hasselt

1. De taken van de misdienaar in de liturgie

Voorafgaand aan de viering

- *Evt. voor de viering aan de ingang staan om iets uit te delen*
- Misdienaars heten samen met de voorganger de mensen welkom bij de ingang en beginnen van daar ook de intredeprocessie
- De afspraken omtrent taakverdeling overlopen
- In de sacristie vlak voor de viering begint een ogenblik van stilte creëren, eventueel samen het gebed van de misdienaar zeggen (zie verder)
- Even buigen voor het kruis in de sacristie, na de viering opnieuw

Aandachtspunten:

- ◇ Even echt contact nemen met de misdienaars
- ◇ Een ogenblik van stilte creëren
- ◇ Het gebed van de misdienaar

Toemaatje:

- ◇ Misdienaars heten samen met de voorganger de mensen welkom bij de ingang en beginnen van daar ook de intredeprocessie

Opening van de dienst

- Intredeprocessie
  - * Kaarsendragers
  - * Kruisdrager
  - * Wierookvat – scheepje
  - * Evangelieboek (behalve als de diaken of de lector dit dragen)
  - * *Evt. missaal (misboek)*
- Buigen of knielen voor het altaar (goed afspreken waar en hoe)
- Kaarsen, kruis en evangelieboek hun plaats geven
- Wierookvat en scheepje aanbrengen bij de bewieroking van het altaar
- *Evt. wierook bij "Eer aan God..."*
- *Evt. missaal voorhouden bij openingsgebed*

De intrede kan uiteraard ook veel eenvoudiger gebeuren vanuit de sacristie rechtstreeks naar het priesterkoor. Anderzijds kan een intredeprocessie (achteraan in de kerk te beginnen) ook heel eenvoudig zijn, beperkt zelfs tot priester en één misdienaar... Dan blijft de idee van "processie" toch bestaan.

Het missaal "voorhouden" is een suggestie voor die priesters die aan de voorgangersstoel willen voorgaan zonder dat er daar een lezenaar is voorzien, en met een afzonderlijke micro (eventueel draadloze speldmicro) werken...

Aandachtspunten:

- ◇ Zelfs de eenvoudigste vorm van binnenkomen vergt goede afspraken omtrent buigen of knielen...
- ◇ Bij de belangrijkste zondagsvieringen een intredeprocessie houden, hoe eenvoudig ook

Toemaatje:

- ◇ Attributen meedragen in de intredeprocessie

Dienst van het woord

Afhankelijk van de opstelling in het koor, kan het een goed idee zijn de misdienaars bij het begin van de woorddienst in het zichtveld van de lector te laten zitten, in plaats van achter zijn rug. Waarom bv. niet gaan zitten op de eerste rij van de kruisbeuk? Het kan de betrokkenheid vergroten.

- Evangelieprocessie
  - * Kaarsendragers bij ambo (lezenaar)
  - * Wierookvat en sloopje aanbrengen
  - * Evangelieboek en kaarsen terugplaatsen

Het evangelieboek aanbrengen (door voorganger of diaken) en begeleiden met kaarsen, maakt er een echte "evangelieprocessie" van. Dit zou standaard moeten zijn.

Met theelichtjes in een glas kunnen nu en dan ook andere kinderen vanuit de kerk bij het evangelieboek aansluiten...

- *Evt. missaal voorhouden bij Credo en voorbeden*

Aandachtspunt:

- ◇ Misdienaars met kaarsen bij het evangelie

Toemaatjes:

- ◇ Misdienaars in het zichtveld van de lector laten zitten
- ◇ Evangelieprocessie

Dienst van de tafel

Vaak zie je dat misdienaars de collecte houden. Weliswaar een daadwerkelijk actieve taak, maar eigenlijk niet "hun" taak. Overigens is het niet altijd gemakkelijk ook op tijd terug op z'n plaats te zijn voor het eigenlijke werk... Zo mogelijk andere mensen als collectanten aanspreken...

- Missaal naar altaar brengen
- Aanbrengen van de gaven naar altaar
  - * Processie vanaf de credenstafel (het tafeltje voor de gaven)
  - * *Evt. processie vanaf een bijkomende credenstafel te midden van het volk*
- Wierookvat en scheepje aanbrengen bij altaar
- *Evt. bewieroken van voorganger, concelebranten, godsvolk...*
- *Evt. handwassing*
- Bij het grote dankgebed
  - * Misdienaars bij gong en/of belletje
  - * Misdienaars geknield voor het altaar
  - * Misdienaars met lichtjes of kaarsen bij het altaar
  - * *Evt. bewieroking van brood en beker tijdens de consecratie*
- Onze Vader, vredewens
  - * Staan rond het altaar, liefst samen met andere aanwezige kinderen
  - * Vredewens in kerk brengen
- Communie
  - * *Evt. bellen bij het communiceren van de voorganger*
  - * Misdienaars ontvangen communie in een kring rond altaar
  - * De priester, diaken en anderen die communie uitreiken met kaarsje begeleiden terwijl de gelovigen in processie te communie komen
  - * Bij het wegbrengen van de ciborie (beker met geconsacreerde hosties) staan de misdienaars recht en richten zich naar het tabernakel

- Afruimen altaar
  - * In samenspel met de diaken of de priester
  - * *Evt. schaal en beker naar de credenstafel brengen, waar misdienaar water aanreikt – de diaken of priester reinigen schaal en beker*
  - * *Evt. missaal naar de lezenaar van de voorganger brengen – of "voorhouden" bij het slotgebed*

Aandachtspunten:

- ◇ Verzorgde offerandeprocessie
- ◇ Gong en/of bel bij het grote dankgebed / de consecratie
- ◇ Misdienaars en andere kinderen betrekken bij het Onze Vader
- ◇ Communie aan de misdienaars goed verzorgen

Toemaatjes:

- ◇ Misdienaars voor het altaar geknield bij het grote dankgebed
- ◇ Vredewens in de kerk brengen
- ◇ Kaarsje bij de Communie

Slot van de viering

- *Evt. onmiddellijk na slotgebed naar kerkportaal gaan om iets uit te delen...*
- Zending en zegen mee beleven: misdienaars stellen zich voor de zegen op voor het altaar

- Zich opstellen voor de uittrede
  - * Aan het hoofdaltaar achteraan op het koor, of aan de voet van het huidige altaar voor de eucharistie
  - * Buigen of knielen (goed af te spreken)
    - Bij grote processie:
      - Kruis
      - Wierooksvat en scheepje
      - Aan de voet van het altaar klaarstaan

- In de sacristie samen afsluiten:
  - * Buigen voor kruisbeeld
  - * Zegen van priester ontvangen

- Dan is de viering ten einde

Aandachtspunt:

- ◇ Duidelijke afspraken over uittredeprocessie, hoe eenvoudig ook

Toemaatje:

- ◇ Misdienaars kans geven zending en zegen bewust mee te beleven

2. Wat ook nog kan in en rond de liturgie...

- Misdiensdieners krijgen kleine "kostertaakjes" bij het klaarmaken van het priesterkoor voor de viering
- Tijdens advent tekstje lezen en kaars aansteken
- Mensen van de kindernevendienst verwittigen
- Misdiensdieners betrekken in de kindernevendienst. Oudere misdiensdieners aanspreken om daarin mee verantwoordelijkheid te nemen.
- Misdiensdieners een voorbede laten lezen
- Misdiensdieners lezen de communiebezinning
- Tussen Pasen en Pinksteren tekstje lezen voor roepingen en roepingenkaars aansteken
- Misdiensdieners hun eigen rol laten in speciale vieringen
  - * Bij vormselviering misdiensdieners chrisma laten aanbrengen of bij kruisoplegging kruisjes dragen
  - * Misdiensdieners staan bij offerande in gezins- of vormselvieringen voor het altaar klaar om de gaven aan te nemen

3. Bij gebrek aan misdiensdieners

De misdiensdienersstaak "zichtbaar" houden:

- Volwassenen inschakelen? Begrijpelijk, men wil immers zekerheid, men kan niet van week tot week alles aan het toeval overlaten... Indien mogelijk toch voorrang geven aan kinderen en jongeren.
- Enkele taakjes voorzien voor "occasioneel" aanwezige kinderen
  - Bv. Kaarsjes bij evangelielezing
  - Onze Vader+vredewens

4. Misdiensdieners in de eucharistische gemeenschap

Op verschillende plaatsen in ons bisdom is de situatie als volgt: in de parochies van de federatie wordt de eucharistie om de twee weken gevierd, op één plaats elke week. Waar situeren misdiensdieners en hun gezin zich in deze "eucharistische gemeenschap"? Zijn ze veroordeeld tot slechts nu en dan in hun beurtrol aan bod komen? Kunnen ze uitgenodigd worden om zich elke week mee te verplaatsen naar de andere kerk(en)? Kunnen ze daar hun taak ook opnemen? Betekent dit dat alles overal hetzelfde is, of zijn de misdiensdieners "flexibel"? Hoe gaan de verschillende parochies trouwens om met eigen liturgische gewoontes van iedere parochie?

Zulke uitwisseling van misdiensdieners over de grenzen heen, veronderstelt uiteraard dat er ook een "vriendschapswerking" is over de grenzen van de parochie heen.

Een gezamenlijk aantreden van "alle" misdiensdieners is eigenlijk een evidentie wanneer er een federatieve viering wordt gehouden (bv. startviering van de jaarwerking, de federatieve viering van de "vijfde" zondag van de maand, de vieringen van de goede week, een aanstellingsviering, een priester- of diakenwijding, de uitvaart van een priester...)

5. Vorming en vriendschap

- Gezellige ontmoetingen
  - * Met pastoor en/of parochieverantwoordelijken
  - * Onderlinge activiteiten
  - * Over de eigen grenzen heen, ervaren dat men niet "alleen" is
- De ruimte van het kerkgebouw en hun eigen rol als misdienaar leren ontdekken
- Symbolen, gebaren en houdingen leren kennen
- Met de gehele misdienarsgroep gezamenlijke afspraken maken en eventueel oefenmomenten inlassen.

Gebed van de misdienaar

*Heer, ik wil U danken
dat ik misdienaar mag zijn.*

*Hier, in de kerk,
mag ik U ontmoeten
en samen bidden met uw vrienden.*

Laat mij luisteren naar uw Woord.

Voed mij met uw Brood.

Laat het mij sterken.

*Moge elk gebaar van mij
uitdrukken dat ik in U geloof,
dat ik van U hou.*

Amen.

